

ELEFANT MANNEN

Lärarhandledning

ESTRAD NORR

REGION
JÄMTLAND
HÄRJEDALEN

Välkommen

Välkommen till Estrad Norrs föreställning *Elefantmannen*. Följande material är tänkt att fungera som inspiration och stöd för dig som lärare i samband med att du och dina elever ser föreställningen.

I materialet får du ta del av praktisk information inför besöket samt förslag på samtalsmetoder och övningar som kan användas när du arbetar med din klass. I slutet av handledningen hittar du referenser och tips på material som kan användas i fortsatt arbete kring föreställningens tema, samt information om vilka som varit med i arbetet med produktionen.

Vi hoppas att du och dina elever ska få en scenkonstupplevelse som väcker nya tankar och funderingar och ger inspiration till vidare samtal.

Har du några tankar eller frågor om lärarhandledningen är du varmt välkommen att höra av dig till scenkonstpedagog Linnea Lundberg. Har du övriga frågor om föreställningen kan du kontakta producent Tomas Nyqvist. Välkommen!

Linnea Lundberg, scenkonstpedagog

linnea.lundberg@regionjh.se

063-14 67 20

Tomas Nyqvist, producent

tomas.nyqvist@regionjh.se

063-14 67 14

Innehåll

INFÖR BESÖKET	1
Praktisk information	1
Förberedande arbete	1
Om Joseph Merrick och föreställningen Elefantmannen.....	1
Ordlista: olika delar av en föreställning	2
EFTER BESÖKET	4
Föreställningsanalys: Beskriva, tolka och reflektera	4
Att tolka och reflektera genom rollspel	5
Övningar och frågeställningar kopplade till föreställningens tematik.....	6
Värderingsövningar	6
Att vara idiot	9
Då och nu - miniföreställning	10
Vad definierar dig?	10
Tv- och radioprogram	11
AVSLUTNINGSVIS	12
Referenslitteratur och media	13
Medverkande Elefantmannen	14
Kontaktuppgifter	15
Tack	15

Inför besöket

Nedan följer praktisk information om föreställningen samt förslag på förberedande arbete som kan göras tillsammans med eleverna.

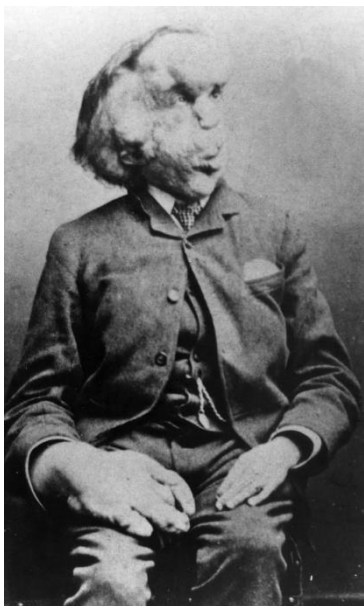
Praktisk information

Föreställningen är cirka 70 minuter lång, utan paus. Ni kommer att möta 13 personer: skådespelare, scenarbetare och tekniker. Innan ni går in för att se föreställningen är det bra att se till så att inga mobiltelefoner stör upplevelsen.

Förberedande arbete

Det är inte nödvändigt att göra stora förberedelser inför en scenkonstupplevelse. Dock kan det underlätta efterarbetet och elevernas förståelse om viss förberedelse görs. Att prata om föreställningen inför besöket kan också skapa förväntan och engagemang hos eleverna. Läs gärna informationen som finns tillgänglig på Estrad Norrs hemsida och i detta material.

För att förebygga eventuell oro i gruppen är det bra att förbereda eleverna på vad som kommer att hända: berätta om föreställningens längd, att det kommer vara skådespelare, musik och ljus, och så vidare. Om du vet med dig att det finns elever som kan behöva extra stöd, sätt dig i närheten så att du vid behov kan stötta under föreställningens gång. Och framför allt: passa på att njuta av föreställningen själv! Genom att rikta ditt fokus mot scenen och det som händer där, föregår du med gott exempel inför dina elever.

Joseph Merrick ca. 1889.

Om Joseph Merrick och föreställningen Elefantmannen

Mannen som blev känd som Elefantmannen hette egentligen Joseph Merrick och levde i England under slutet av 1800-talet. Joseph föddes med en sjukdom som gjorde att han fick tumörer över stora delar av kroppen. Estrad Norrs föreställning *Elefantmannen* är inspirerad av David Lynchs filmatisering från 1980 och läkaren Frederick Treves bok *The Elephant Man and Other Reminiscences*, utgiven 1923.

Det kan vara bra att veta att föreställningen innehåller scener med fysiskt och psykiskt våld.

Ordlista: olika delar av en föreställning

Det finns många yrkesgrupper inblandade i arbetet med en teaterföreställning. Att prata om de olika yrkesgrupper som finns på en teater kan vara ett sätt att förbereda besöket och efterarbetet. Gör gärna en tankekarta där du tillsammans med dina elever inventerar vilka yrkesgrupper som ni känner till, samt vad de har för arbetsuppgifter. Nedan finner du en ordlista med beskrivning av de olika delar som en teaterföreställning kan byggas upp av.

Manus Ett manus är den nedskrivna texten som beskriver föreställningens handling och skådespelarnas repliker. I manuset står ibland scenanvisningar, som förklarar vad som ska hända på scenen. Den som arbetar med att skriva manus till föreställningar kallas för dramatiker.

Skådespelare Skådespelare är de som står på scenen och förmedlar berättelsen med hjälp av sin kropp och röst.

Regi Den som har det konstnärliga ansvaret för hur föreställningen ska bli kallas för regissör. Regissören jobbar nära skådespelarna, men samarbetar med alla som är inblandade i produktionen.

Scenografi Scenografin är det sceniska rummet, alltså det uppbyggda rum som föreställningen utspelar sig i. Den som arbetar med att designa och utveckla scenografin kallas scenograf.

Kostym De kläder som skådespelarna har på sig kallas för kostym. Den som arbetar med att skapa kostymen kallas kostymdesigner.

Mask De flesta känner till att det finns en viss typ av teater där de som är på scenen har lösa masker på sig. Men på teatern används ordet mask också för att beskriva smink och frisyrier som skådespelarna har i föreställningen. Maskdesigner kallas den som bestämmer hur skådespelarnas mask ska se ut.

Rekvisita Rekvisitan är de lösa föremål som finns med i föreställningen. Den som är ansvarig för framtagande av rekvisita kallas för rekvisitör.

Musik/ljud Ibland finns det musik och eller inspelade ljud med i en teaterföreställning. Den som skriver musiken kallas för kompositör, och den som utformar ljuden som ska vara med i föreställningen kallas för ljuddesigner.

Ljus För att skapa rätt känsla och stämning i föreställningen, och för att publiken ska se ordentligt, behövs scenljus. Till scenljus används ofta speciella lampor som kan ge starkt ljus och som programmeras så att det kan förändras under föreställningens gång. Den som bestämmer hur ljuset i en föreställning ska se ut kallas ljusdesigner.

Teknik För att de olika delarna av föreställningen ska fungera som de ska, behövs ljus-, ljud- och scenteknik. Den som arbetar med tekniken i en föreställning kallas för tekniker. En ljus tekniker är expert på scenljus och kan arbeta både med att rigga (bygga, hänga upp och rikta lampor) och att programmera ljuset. En ljudtekniker är expert på scenljud, och kan programmera ljudet, justera nivåerna så att det låter som det ska, och se till så att det finns bra högtalare som är utplacerade på rätt ställen i rummet. Scenteknikern är expert på bygge, riggning och säkerhet på scenen, och kan ha ansvar för att bygga både publikplatser och scenrum.

Produktion Eftersom det ofta är många personer inblandade i arbetet med en föreställning, är det viktigt att det finns någon som är ansvarig för samordningen av arbetet. Den personen kallas för producent. Producenten arbetar bland annat med budget, marknadsföring, tidschema och planering av turnéer. Producenten ser till så att alla yrkesgrupper finns på plats i produktionen och gör det de ska!

För att information om föreställningen ska spridas till rätt personer, till exempel genom en bra hemsida, finns en kommunikatör med i arbetet. För att lärare och elever ska få ut så mycket som möjligt av att ta del av föreställningen, och för att hjälpa regissören att tänka kring föreställningen ur ett pedagogiskt perspektiv, finns en scenkonstpedagog med.

Mer information om vem som har gjort vad i arbetet med *Elefantmannen* hittar du längst ned i lärarhandledningen.

Bild från föreställningen. Foto: Jörgen Vikström.

Efter besöket

En scenkonstupplevelse ger många nya intryck och väcker ofta tankar och funderingar hos eleverna. Nedan följer tips och förslag på hur ni kan samtala om föreställningen och dess tematik efter besöket.

Föreställningsanalys: Beskriva, tolka och reflektera

I samtal om föreställningen kan det vara bra att börja med en minnesrunda, där ni hjälps åt att *beskriva* vad ni minns. För att undvika att hamna i värdeord som 'bra' och 'dåligt' kan ni börja med att fokusera på de konkreta beståndsdelarna i föreställningen:

- Vilka karaktärer fanns med i berättelsen?
- Hur rörde sig skådespelarna?
- Hur såg scenrummet ut?
- Hur såg kostymen ut – vad hade skådespelarna för kläder?
- Hur såg skådespelarnas mask ut – smink och frisyrier?
- Vad minns ni av ljussättningen?
- Hur lät ljudet – vad hörde ni?

Gör gärna en tankekarta och fyll på med så mycket ni kan komma ihåg som möjligt.

Efter att ha beskrivit vad ni minns från föreställningen kan ni gå vidare till att *tolka* intrycken. Här kan ni använda frågan 'varför?':

- Varför tror du att skådespelarna rörde sig på det sättet de gjorde?
- Varför såg scenrummet ut som det gjorde?
- Varför hade skådespelarna just den kostym som de hade?
- Varför hade de just den masken?
- Varför såg ljuset ut som det gjorde?
- Varför lät ljudet just som det gjorde?

Det här materialet tar sin utgångspunkt i Riksteaterns skrift *Att öppna nya världar* samt Regionteater Västs material *Prata scenkonst – en enkel metod för klassrummet*. Båda texterna finns tillgängliga digitalt för dig som vill läsa mer om att diskutera scenkonstupplevelser med barn och unga. Mer info om texterna hittar du under rubriken *Referenslitteratur och media*.

Viktigt att poängtera är att varje person här utgår från sin egen upplevelse – det kan finnas många olika uppfattningar om varför föreställningen såg ut just som den gjorde, och i det här sammanhanget finns det inga rätt eller fel svar.

Efter att ha fokuserat på att tolka upplevelsen kan ni gå vidare till att *reflektera* mer fritt:

- Vad väckte föreställningen för känslor och associationer?
- Kände du igen dig i någon situation? På vilket sätt?
- Vad upplever du att föreställningen handlade om?
- Vad tror du att föreställningen ville berätta?
- Finns det något som du skulle vilja förändra i föreställningen och i så fall varför?
- Fanns det något föreställningen förmedlade som du inte håller med om?

I reflektionen kan många olika upplevelser komma fram – kom ihåg att det i det här sammanhanget inte finns några rätt eller fel svar. Förslag på frågeställningar för att få eleverna att utveckla sina resonemang kan vara ”Hur menar du?” och ”Kan du ge något exempel?”.

Att tolka och reflektera genom rollspel

Ovanstående frågor kan behandlas genom diskussion i helklass eller smågrupper, men det går också att använda sig av andra samtalsformer för att bearbeta upplevelsen. Nedan beskrivs ett sätt att samtala genom rollspel.

Panelsamtal med de olika yrkesgrupperna

Dela in klassen i mindre grupper, där varje grupp får ta på sig en yrkesroll kopplad till föreställningen: en grupp får agera dramatiker, en grupp regissörer, en annan scenografer, och så vidare. Låt eleverna få fundera en stund i respektive grupp kring hur de gjort sina konstnärliga val till föreställningen. Genomför sedan ett rollspel i form av ett panelsamtal, där du som lärare agerar samtalsledare och ställer frågor till respektive yrkesgrupp. Förslag på frågor kan vara:

- Varför valde ni att rummet skulle se ut just så som det gjorde?
- Hur kom ni fram till vad skådespelarna skulle ha på sig?
- Vad ville ni berätta med musiken som var med i föreställningen?
- Om ni hade mer tid och pengar, hur skulle ni vilja utveckla föreställningen?
- Vad var svårast i arbetet och vad är ni mest stolta över?

Om eleverna svarar kortfattat – försök att ställa följdfrågor, gärna specifika sådana: Varför valde ni att ha ett lila tyg i bakgrunden? Varför valde ni att *inte* ge skådespelaren som spelade Joseph en mask som visar hans tumörer? Varför valde ni att ha med ljudklippet med de inspelade rösterna?

Övningar och frågeställningar kopplade till föreställningens tematik

Nedan följer förslag på övningar som kan användas för att diskutera och tillsammans reflektera kring de teman som föreställningen berör. Observera att det är just *förslag* – kanske väckte föreställningen tankar och känslor i din klass som du vill behandla genom någon annan övning, eller på något annat sätt. Har du frågor eller funderingar kring övningarna är du välkommen att höra av dig till scenkonstpedagog Linnea Lundberg.

Värderingsövningar

En ingång till att diskutera ett tema kan vara att arbeta med så kallade värderingsövningar. I de här övningarna får eleverna ta ställning till olika påståenden och frågeställningar. Nedan beskrivs tre vanliga former av värderingsövningar.

Linjen

Tänk er att det går som en linje genom rummet, med två motpoler vid varsin vägg. Den ena polen motsvarar ”Håller med till hundra procent” och den andra motsvarar ”Håller inte alls med”. Du som lärare läser upp ett påstående, till exempel *Glass är gott*. Eleverna får sedan placera ut sig på linjen utifrån hur de förhåller sig till påståendet. Håller en elev med till hundra procent ställer hen sig vid den ena polen, håller hen inte alls med ställer hen sig vid den andra polen. Tycker hen att glass är helt okej, men inte jättegott, ställer hen sig någonstans mellan polerna.

Börja gärna med ett par enkla påståenden som i exemplet ovan, för att eleverna ska få komma igång och förstå övningens upplägg. När eleverna har placerat ut sig på linjen kan du låta dem diskutera i någon minut med de som står närmst, om varför de ställde sig just där de gjorde. Lyft sedan de olika gruppernas resonemang i helklass.

Förslag på påståenden kopplade till föreställningen:

- *Utseende är viktigt*
- *Människors utseende påverkar deras personlighet*
- *Människors utseende påverkar hur de blir bemötta i vardagen*
- *Vuxna är mer utseendefokuserade än barn och unga*
- *Det är svårt att bryta mot en norm*

Foto: Jörgen Vikström.

Fyra hörn

I den här övningen presenteras ett påstående med fyra svarsalternativ som eleverna får ta ställning till. Samla eleverna i mitten av rummet. Läs sedan upp påståendet och de fyra svarsalternativen, och peka tydligt ut ett hörn av rummet som får representera ett utav svarsalternativen, ett annat som får representera nästa, och så vidare. Ett påstående att börja med skulle till exempel kunna vara:

- *Den godaste smaken på chips är:*
 - 1) *Dill*
 - 2) *Salt och vinäger*
 - 3) *Lättsaltade*
 - 4) *Annat svar*

Eleverna får sedan ställa sig i det hörn som representerar det svar de håller med om mest. Se till så att det alltid finns ett hörn för alternativet "Annat svar". Där kan eleverna ställa sig om de inte håller med om något av de andra alternativen.

Efter att eleverna har valt plats kan du låta dem diskutera ett par minuter med de andra som står i samma hörn om hur de resonerade när de gjorde sitt val. Det kan hända att någon blir ensam i ett hörn. Då kan du som lärare samtala en stund med den eleven. Liksom i övningen Linjen kan det vara bra att komma igång genom att börja med ett par enkla påståenden, som i exemplet ovan.

Förslag på påståenden kopplade till föreställningens tematik:

- *Det som påverkar mest hur andra uppfattar en person är:*
 - 1) *Personligheten*
 - 2) *Beteendet*
 - 3) *Utseendet*
 - 4) *Annat svar*

- *Om du ser någon som blir utsatt för något dumt så är det bäst att:*
 - 1) *Gå dit och hjälpa den som blir utsatt*
 - 2) *Leta reda på en vuxen att ta hjälp av*
 - 3) *Dokumentera händelsen (t.ex. filma)*
 - 4) *Annat svar*

- *Om jag tycker att något är orättvist så brukar jag bli:*
 - 1) *Arg*
 - 2) *Ledsen*
 - 3) *Rädd*
 - 4) *Annat svar*

Förslag på frågor kopplade till tolkning av föreställningen:

- *Föreställningen fick mig att känna:*
 - 1) *Glädje*
 - 2) *Ilska*
 - 3) *Rädsla*
 - 4) *Annat svar*

- *Jag kände mest sympati för:*
 - 1) *Joseph*
 - 2) *Treves (läkaren)*
 - 3) *Cirkusdirektören*
 - 4) *Annat svar*

Heta stolen

I den här värderingsövningen används liksom i Linjen påståenden, men här finns bara alternativen "Håller med" och "Håller inte med" att välja mellan.

Sätt er på stolar i en ring. Läs sedan upp ett påstående, till exempel *Röd är den finaste färgen*. De elever som håller med om påståendet reser sig upp och byter plats med någon annan som rest sig upp. De som inte håller med sitter kvar på sin stol. Låt sedan eleverna berätta hur de resonerade, både de som bytte plats, och de som valde att sitta kvar. Även i den här övningen kan det vara bra med några inledande övningsfrågor. Till Heta stolen kan du använda dig av liknande påståenden som till värderingsövningen Linjen.

Foto: Jörgen Vikström.

Att vara idiot

I föreställningen används ord som *idiot* och *imbecill* för att beskriva Joseph Merrick. Ordet *idiot* används idag som skällsord, men vad hade det för betydelse på 1890-talet? Ta tillfället i akt att undersöka historien bakom orden och hur verkligheten sett ut för personer med funktionsvariationer genom tiderna. Kanske finns det andra ord i föreställningen som eleverna funderar kring och ni behöver reda ut?

Då och nu - miniföreställning

Föreställningen *Elefantmannen* utspelar sig under slutet av 1800-talet. Om Joseph Merrick hade levt idag, hur hade hans liv då sett ut?

Dela in eleverna i grupper och låt varje grupp skapa en miniföreställning där de placerar berättelsen om Joseph i nutid. Frågor att fundera kring kan vara: vad finns det för skillnader mellan nutid och dåtid, och vad kan det få för konsekvenser för berättelsen? Finns det några likheter? Låt sedan eleverna spela upp och berätta om hur de tänkt när de skapat sina miniföreställningar. Om du vill kan du i samtalen använda ett liknande upplägg som i övningen *Panelsamtal med de olika yrkesgrupperna*, vilken du hittar tidigare i det här materialet. Du kan också låta eleverna reflektera genom en skrivuppgift.

Foto: Jörgen Vikström.

Vad definierar dig?

”Du definieras inte av din kropp!” skanderar cirkussällskapet i början av föreställningen. Stämmer det? Vad definierar dig? Ge eleverna i uppgift att skapa varsitt självporträtt i kollageform, där de istället för att teckna sitt yttre får använda till exempel bilder och utklippta ord ur tidningsartiklar för att beskriva sig själva. Låt dem sedan förklara hur de tänkt när de gjort sina porträtt.

Tv- och radioprogram

Nedan följer tips på tv- och radioprogram med koppling till föreställningens teman. Mer information om hur du hittar programmen finner du under rubriken *Referenslitteratur och media*.

UR Play

- *Algoritmen: Algoritmens skönhetsalong*. Radioprogram från 2021. Programledarna Carolin Björnerhag, Navid Bavey och Helle Schunnesson diskuterar hur internet påverkar vår syn på utseende och skönhet.
- *Unga på tvärs: Mathias är ful*. Tv-program från 2021. Vi får följa Mathias, som under sin uppväxt mobbats för sitt utseende. Nu drömmer han om att hitta kärleken, men hur går det att träffa någon när man känner sig ful och fångad i sin kropp?
- *Hej hej Sverige – dokumentär: Bara vara mig själv*. Tv-program från 2022. Om vikten av trygga platser och sammanhang för att våga vara sig själv. Vi möter Anthony, Shivanne och Thomas som alla tre kämpat för att våga vara som de är.

SVT Play

- *Dokument inifrån: Priset vi betalar*. Dokumentärserie från 2022. Om influencers, bildfilter i sociala medier och skönhetsingrepp. Serien innehåller starka bilder från operationer och skönhetsingrepp.

Avslutningsvis

Det här materialet har skapats som ett stöd för dig som lärare. Förhoppningen är att det ska inspirera till att utforska nya sätt att samtala och reflektera tillsammans i klassrummet.

Har du några frågor om lärarhandledningen är du varmt välkommen att höra av dig till scenkonstpedagog Linnea Lundberg. Har du övriga frågor om produktionen kan du kontakta producent Tomas Nyqvist. Kontaktuppgifter finner du i slutet av handledningen.

Vi hoppas att du och dina elever har fått en givande scenkonstupplevelse med intressanta samtal som följd!

Foto: Jörgen Vikström.

Referenslitteratur och media

Algoritmen: Algoritmens skönhetssalong [Radio-program]. (2021). Sverige: Sveriges Utbildningsradio AB. Länk:

<https://www.urplay.se/program/223199-algoritmen-algoritmens-skönhetssalong>

Berg, A. (2020). *Prata scenkonst: En enkel metod för klassrummet. Om konst, strukturerade samtal och LGR11*. Borås/Uddevalla: Regionteater Väst. Finns att ladda ned som PDF från

<https://www.regionteatervast.se/foer-laeraren/prata-scenkonst/>

Dokument inifrån: Priset vi betalar. [Tv-program]. (2022). Sverige: Sveriges Television AB. Länk: <https://www.svtplay.se/dokument-inifran-priset-vi-betalar>

Hej hej Sverige – dokumentär: Bara vara mig själv [Tv-program]. (2022). Sverige: Sveriges Utbildningsradio AB. Länk:

<https://www.urplay.se/program/229821-hej-hej-sverige-dokumentar-bara-vara-mig-sjalv>

Helander, K. & Ljungdahl, C. (2017). *Att öppna nya världar: En handledning om att gå på teater och dans med barn i förskola och skola*. Stockholm: Riksteatern. Finns att ladda ned som PDF från

<https://www.riksteatern.se/barn-och-unga/larare/lararhandledningar/>

Unga på tvärs: Mathias är ful [Tv-program]. (2021). Sverige: Sveriges Utbildningsradio AB. Länk: <https://www.urplay.se/program/228074-unga-pa-tvars-mathias-ar-ful>

Medverkande Elefantmannen

Manus och regi Karl Seldahl

På scen Johanna Balsjö, Christine Berglund, Sebastian Bergström, Anja Dyrting, Camilla Edfalk, Maria Eurenus, Bianca Halvarsson-Wedin, Frida Liljevall, Ruben Lopez, Erik Persson, Camilo Pizarro, Barbro Skalman

Inspelade röster Kajsa Linderholm, Ulf Löwenhielm

Scenografi och kostymdesign, affischbild Helena Ugglå

Snickare Lars Ericsson

Rekvisitör Johan Andersson

Tillskärare, sömmerska Sanna Bodén

Sömmerska Astrid Larsson-Lindh

Maskdesign Anna Olofson

Musik och ljuddesign Hugo Therkelson

Ljusdesign, tekniker Anders Rudolfsson

Scenkonstpedagog, lärarhandledning Linnea Lundberg

Kommunikatör Nina Fridell

Fotograf Jörgen Vikström

Producent Tomas Nyqvist

Ekonomi Christina Seldahl Lindgren

Verksamhetsledare Teater Barda Camilla Edfalk

Assistent Teater Barda Barbro Skalman

Konstnärlig ledare teater Karl Seldahl

Scenkonstchef Malin Hülphers

Kontaktuppgifter

Linnea Lundberg, scenkonstpedagog
linnea.lundberg@regionjh.se
063-14 67 20

Tomas Nyqvist, producent
tomas.nyqvist@regionjh.se
063-14 67 14

Tack till

Referensgrupperna från StorsjöGymnasiet och Parkskolan i Östersund samt Vallaskolan på Frösön.

TEATER BARDA!

Teater Barda är en scenkonstgrupp där skådespelarna består av personer med funktionsvariationer. Gruppen vill skapa kvalitativ scenkonst som på ett seriöst sätt framhäver skådespelarnas unika uttryck och färdigheter som scenkonstnärer och samtidigt integrerar dem i ett professionellt yrkesliv.

Vill du veta mer om Teater Barda, eller kanske boka en workshop eller föreläsning? Kontakta verksamhetsledare Camilla Edfalk.

Telefon: 072 – 243 13 05

E-post: camilla.edfalk@ostersund.se

